

tentes vivat in austeritate atque duritia. Nianivita habuere saccos (Jon. iii). Et Hierum ad Jerusalem dicitur: Plange ad me quasi sponsa accincta cilicio super virum suum virginalem (Joel 1, 8). Et plorabunt te, inquit, in amaritudine anime plorato amarissimo. Melius est enim ingredi in domum luctus, quam in domum convivii (Eccli. vii): ut plangent Tyrum, et carnem lugubre congeminent, quod sequens Scriptura subjungit. Ut autem sciamus profectum esse eorum, qui plangunt ruentem, et qui prius in maris corde, et in medio illius versabantur, prophetæ nos doceat exemplum: qui et ipse plangere jubetur Tyrum, ut, expleto tempore penitentia, restitutum in antiquum statum, et, assumpta cithara, Domino personet. Lege Isaïam. Quidam ridicule (sed tamen quod legitimus est dicendum) gubernatores episcopos hereticorum, consiliatores presbyteros, proteras archidiaconos, remiges atque nautas diaconos interpretant, vectores vero ad cunctum populum referunt, quod si addidissent naucrorum diabolum, impleissent tragediam. Qui omnes ejulabant pariter, et flebant amarissime, et agent penitentiam, postquam naufragium senserint navis sue, et in terra steterint, omnemque decorem falsi nominis scientiæ amiserint; et pro gaudio atque lætitia, in cordis amaritudine penitentiam morere signaverint.

(Vers. 33 seqq.) Quæ est ut Tyrus, que obmutuit (sive conticuit) in medio maris? (Quod in LXX non habetur.) Quæ in exitu negotiationum tuarum (sive quam invenisti mercetem) de mari, implesti populos multos. In multitudine divitiarum tuarum, et populorum (a) distasti reges multos. Nunc contrita es a mari (sive in mari) in profundis aquarum opes tuæ (sive) negotiatio tua) et omnis multitudo tua, quæ erat in medio tui ceciderunt. Universi habitatores insularum obstupuerunt (sive contriti sunt) super te, et reges eorum omnes tempestate percussi (sive versi in amentiam) mutaverunt vultus (vel fleverunt). Negotiatores (b) gentium (sive populorum) sibilaverunt super te, ad nihilum deducta es (sive facta perditio es: et non eris 324 ultra (Vulg. tacet ultra) usque in sæculum (sive in perpetuum). Gubernatores, remiges, proreta, atque vectores, in planctu Tyri ista memorabant, quæ alia civitatum ita coacti, ut loquendi fiducia non haberet; et audiret illud Evangelicum, Tace, et obmutescet (Marc. iv, 39). Et de Psalmis: Peccatori autem dixit Deus, Quare tu eris iustitias meas, et assumis testamentum meum per os tuum (Ps. xvi, 16)? Quantis mercibus, o Tyre, ditata es? Et quid tanto labore quesisti, ut diebus

(a) Adit Rabanus et Victorius *tuorum*. Tum hic pro voce multos, legit *terra*: ex Vulgata, Hebraico, Græcoque textu: quibus et codices aliquot mss. et subhexam Hieronymi expositionem ait consentire.

a noctibus peritura naufragio congregares? Implesti quidem populos multos, et opibus tuis locupletasti reges, de quibus scriptum est: Astiterunt reges terræ, et principes convenerunt in unum, adversum Dominum et adversum Christum ejus (Psal. ii, 2). Sed nunc contrita es in mari, et in aequarum profundis, juxta illud quod de Pharaone scriptum est: Currus Pharaonis, et fortitudinem ejus projecit in mare (Exod. xv, 4). Qui demersus est in profundum quasi lapis et dicere poterat: Veni in profundum maris, et tempestas demersit me (Ps. xiv, 4). Omnes insule, vel habitatores insularum, quæ sæculi hujus fluctibus verberantur, stupebant super te, et reges earum, tempestate percussi, sentient interitum suum, imitantesque vocem colubri, sibilabant et dicent: Ad nihilum deducta es, sive facta perditio es; ut non naturam perditionis habueris, sed voluntatem. Et non eris. Quod si hucusque dixisset, magna questio nasceretur, quomodo non esset, quam nunc videmus extractam. Sed ex eo quod sequitur: Usque in sæculum, unius sæculi tempus ostendit, quod juxta ætatem hominis annorum septuaginta circulo supputatur. Sive non eris Deo, dicente Apostolo: Qui vocavit ea quæ non erant (Rom. iv, 17). Et Isaïas propheta: Ecce confundentur, et erubescunt omnes adversarii tui. Erunt enim quasi non sint (Isa. xli, 11): Et Esther juxta Septuaginta Interpretis: Ne tradas sceptrum tuum his qui non sunt. (Esther xv, 11). Et in psalmo: Dimitte mihi ut retrigerer priusquam abeam, et amplius non ero (Ps. xxxv, 14). Quæ testimonia quasi sensu accipiendâ sint, supra diximus. Omnia autem hæc ad hereticorum possumus referre personam, qui in contritione Tyri atque naufragio, 325 sentient errorem suum, et in medio maris positi, liberare suas animas concupiscent, plangentque male divitiis congregatas, quibus multos dilaverant reges, patriarchas videlicet suos, et vulgus ignobile, quorum opes in medio corruunt mari. Habitatores quoque omnium insularum (si tamen voluerimus ad bonam partem referre quæ dicta sunt) obstupescunt super contritione Tyri, et reges insularum 326 omnium, vel ipsi quasi tempestate percussi, mutabant vultus, vel certe cordis mororem fletu, et lacrymis indicabant, stuporisque magnitudinem, admiratione et sibilu testabantur quomodo nihili facta sit, et perierit quæ salutem multis gentibus promittebat. Et ultra non erit, nequaquam certo tempore, ut *ἀλώερα* interpretetur in sæculo; sed in perpetuum: quia idem sermo utrumque significat.

(b) Ordine inverso, Victor, *negotiatores populorum, vel gentium*. Nam, inquit, Hebræum גַּבְרִים, Hieronymus vertit, *populorum*. LXX vero ὄχιως *gentium*: debetque adeo illa, quæ Hieronymi est versio, præcedere.

LIBER NONUS.

325-326 Consequens erat, filia Eustochium, ut prophetiam Tyri, et principis Tyri, uno volumine comprehenderem, etiam locis quam vaticinatione conjunctos, nequaquam librorum ordine separarem. Sed quia plura sunt quæ dicuntur, et modum prolixitatis excedunt: ideo in nonum librum dilata est explanatio, quam orationibus tuis omniumque sanctorum ad calcem credimus perventuram: ut contra Pharaonem quoque, et universam Ægyptum, quæ in Ezechiel scripta sunt, disseeram. Quæ et ipsa nobis longitudine, sui, in librum decimum dividenda sunt: quo et voluminum inter se mensura servetur; et divisus dictandis, scribitisque, et lectentibus respiraret in partibus.

(Cap. XXVIII. — Vers. 1 seqq.) Et factus est sermo Domini ad me, dicens: Fili hominis, dic principii Tyri: Hæc dicit Dominus Deus: Ego quod elevatum est cor tuum, et dixisti: Deus ego sum, et in cathedra Dei sedi (Vulg. sedeo) in corde maris: cum sis homo, et non Deus, et dedisti cor tuum quasi cor Dei: ecce sapientior es tu Daniele? Omne secretum non est absconditum a te. In sapientia et prudentia tua fecisti tibi fortitudinem et acquisisti aurum et argentum in thesauris tuis. In multitudine sapientiæ tuæ, et in negociatione tua multiplicasti tibi fortitudinem, et elevatum est cor tuum in robore tuo. Propterea hæc dicit Dominus (Vulg. addit Deus): Eo quod elevatum est cor tuum quasi cor Dei: ideo ecce ego adducam super te alienos robustissimos gentium, et nudabunt gladios suos super pulchritudinem sapientiæ tuæ, et pollutent decorem tuum. Interficiet et (a) tradent te, et morieris in interitu occisorum in corde maris. Numquid dicens loqueris? Deus ego sum, coram interficientibus te, cum sis homo et non Deus, in manu occidentium te? Morte incircumcisorum morieris in manu alienorum, quia ego locutus sum, ait Dominus Deus. LXX: Et factus est sermo Domini ad me, dicens: Et tu fili hominis, dic principii Tyri: Hæc dicit Dominus Deus: Pro eo quod exaltatum est cor tuum, et dixisti: Deus ego sum, habitationem Dei habitavi in corde maris: tu autem es homo, et non Deus, et dedisti cor tuum quasi cor Dei, numquid

(a) Victor, et detrahent, nam et Vulg. edit. ita legit, et onat Hebræum וְעִזְבוּךָ וְעִזְבוּךָ וְעִזְבוּךָ. Immo alterum, sive secundum tetragrammaton est, primum vero commune: nec porro dubito, quin sit mendum hocce veterum librorum incuria scribendum, qui numericas notas temere commutaverunt. Sive enim recte scriptio ipse fide iussor Hieronymus est in hoc ipso Commentario paulo superius sub init. cap. vi: Quando, inquit, duo Domini Domini juncta sunt nomina: primum commune est, secundum

A « sapientior es Daniele? Sapientes non erudierunt te disciplina sua: numquid in eruditione tua, aut prudentia tua fecisti tibi fortitudinem, et fecisti aurum et argentum in thesauris tuis, aut in multa eruditione tua, 327 et negociatione tua multiplicasti fortitudinem tuam? Elatum est cor tuum in fortitudine tua, propterea hæc dicit Dominus Deus? Quia dedisti cor tuum quasi cor Dei, propter hoc ecce ego adducam super te alienos pestilentes de gentibus, et evaginabunt gladios suos in te super pulchritudine doctrinæ tuæ, et humiliabunt pulchritudinem tuam in perditione, et deducunt te, et disponunt te, et morieris morte vulneratorum in corde maris. Numquid loquens dices, Deus ego sum, in conspectu interficientium te? Tu autem es homo, et non Deus, in multitudine vulnerantium te. Mortibus incircumcisorum morieris in manibus alienorum, quia ego locutus sum, dicit Adonai Dominus. Ubicumque juxta Septuaginta secundo ponitur, Dominus, Dominus, primum (b) nomen tetragrammaton est (יהוה) quod proprie ad Deum pertinet, et ineffabile dicitur: secundum commune (יהו) quod sæpe in hominibus invenitur. Quomodo autem Tyrie rubis sub figura navis primum divitibus, deinde ruina planctusque descriptus est: sic ad principem Tyri primum sermo fit prophetalis, quod erectus sit per superbiam, nec bene abusus opibus quas habebat: deinde luctus et lamentatio, de quantis bonis ad mala quanta pervenerit. Primum igitur prima dicenda sunt. Scriptum est in Isaïa (Isa. iv) ad regem Babylonis Nabuchodonosor, quod se Dei potentie coequavit, et in tantam elatus sit arrogantiam, ut aunderet dicere: Super sidera cæli ascendam, et ero similis Altissimo. Pænitentatus de solio, meruit audire: Quomodo cecidit Lucifer qui mane oriebat? Et de Pharaone in hoc eodem propheta: Mæ sunt flumina, et ego feci ea (Infra xxix, 9). Et de principe Tyri, quod elato corde dixerit arroganter: Deus ego sum, et in cathedra Dei sedi, sive in habitaculo Dei habitavi, cum sit homo, et non Deus. Quæ quamquam videantur vires humane fragilitatis excedere et non tam hominum verba esse quam insanantium dæmonum, tamen hyperbolen debemus accipere, quod intantum intumuerint, et nescierint mensuram

proprie Dei, quod appellatur אֱלֹהִים, id est, ineffabile, et quod scriptum fuit in lumina aurea, quæ erant in fronte pontificis. Atque hæc certe in Ezechielis propheta perpetua obinet conclusio: sed non ignoramus, in aliis Interdum libris præcipue autem in Psalmis passim tetragrammaton præponi cō Adonai: quæ causa est, cur in proposito Hieronymiano textu nihil mutemus. Vide quæ infra in Homilyis 4 et 12 Origenis in hunc ipsum prophetam annotamus.

in templum sanctum (a) Dei (*Ephes.* ii, 10). Hi sunt A lapides, de quibus et in alio loco legimus : Lapidis sancti voluunt super terram instar rotarum (*Zach.* iv, 16), pupulum tangentes humum, et volubilitate sua ad coelestia festinant. De quibus et Scriptura commemorat : Ecco ego preparo carbunculum lapidem tuum, et fundamenta tua sapphirum, et ponam propugnacula tua jaspidem, et portas tuas (b) lapido crystallo, et murum tuum lapidibus electis : et omnes filios tuos doctos a Deo, et in multa pace filios tuos, et in justitia edificaberis (*Isa.* liv, 11-13). Super quo quid nobis videretur, in ejusdem prophetae explanationibus diximus. De hujusmodi lapidibus et vigesimus psalmus canit : Domine, in virtute tua latabitur rex, et super salutare tuum exultavit vehementer. Desiderium animae ejus tribuisti ei, et volutate labiorum ejus non fraudasti eum. Quoniam B praevenisti eum in benedictionibus dulcedinis : posuisti in capite ejus coronam de lapide pretioso (*Psal.* xx, 1 sequi). Iste sunt margaritae prophetarum et apostolorum quae comparatione Christi, omnes venudantur in Evangelio (*Math.* xiv), ut ematur pretiosissimum margaritarum, et lapis de quo Zacharias scribit, quod septem habeat oculos, id est, septem gratias Spiritus sancti (*Zach.* iii et iv). Lege Isaiam. Et ponitur per apostolum Paulum in fundamento Ecclesiae, super quo aedificentur aurum, argentum, et lapides pretiosi (I *Cor.* iii) : quorum colores atque naturas et efficiencias singulorum, non est hujus temporis disserere, sed proprium volumen desiderant : ita ut in Ezechiele, et in Exodo, et in Apocalypsi et in Isaiam, 334 sibi omnes lapides, et lapidum ordines comparati, magnam et legendi, et disserenti faciant questionem. Super quibus et vir sanctus Epiphanius episcopus proprium volumen mihi praesens tradidit. Et xxxvii liber Plinii Secundii, Naturalis Historiae, post multiplicem omnium rerum scientiam, de gemmis et lapidibus disputat. Ad quorum notitiam diligens a nobis mittendus est lector. Porro Symmachi interpretatio, istum principem Tyri, quasi pretiosissimum monile lapidibus scribit esse distinctum. Denique auri tympanum vocat, in quo nixi sint lapides. Unde et juxta Hebraicum sequitur : Aurum opus decoratis tui, et foramina tua in die qua conditus es, preparata sunt. Pro quo posuere Septuaginta : Auro replesti thesauros tuos et apothecas tuas, ad sensum mentemque referentes, quod cogitatio ejus divinis patuerit sacramentis, et congregaverit sibi divitias spirituales, de quibus Dominus praecepit : Thesaurizate vobis thesauros in celo : ubi nec rugo, nec linea demolitur, nec fures effodiunt et furantur. Ubi est enim thesaurus tuus, ibi est et cor tuum (*Math.* vi, 21). Iste est thesaurus absconditus, de quo et in Evangelio loquitur : Simile est regnum caelorum thesauro abscondito in agro, quem qui invenerit, abscondit, et pro gaudio suo va-

(a) Victorius, sanctum in Domino.

(b) Idem, lapides crystallo et muros suos lapides electos ad textum LXX, utque conveniunt Latina lo-

dit ; et vendit omnia quae habet, et emit agrum illum (*Ibid.*, 13). Apothecae autem sunt, sive horrea, de quibus in alio loco scriptum est : Benedictio apothecae tuae, et reliquiae tuae (*Deut.* xxviii, 5). (c) Post haec dicitur, juxta Hebraicum : Tu Cherub extensus et protegens, subauditur arcem Dei et propitiatorium, vel juxta Septuaginta, quod ipse cum Cherub unctus sit et creatus. Ex quo ostenditur ad hominem urbis Tyriae principem hoc pertinere non posse : sed ad sanctam quandam et precipuum fortitudinem, quae urbis Tyriae princeps posita sit. Et posui (d) *addit* te, inquit in monte sancto Dei ; haud dubium quin paradisum significet, ad quem post celum tertium Paulus apostolus raptum esse se dicit (I *Cor.* xii). Cherub autem genere masculinum, numero singulari ; et plurali dicuntur Cherubim, qui interpretantur scientiae multitudo : super quibus requiescit, et sedet Deus, et hoc curru ulitur, dicente propheta 335 ad eum : Qui sedes super Cherubim, manifestare (*Ps.* lxxix, 2.). Et in alio loco : Ascendit super Cherubim, et volavit : volavit super pennas ventorum, (*Ps.* xvii, 11). Iste autem Cherub, sive creatus cum Cherub, extensus et protegens sacramenta, positus est in monte sancto Dei, de quo crebro diximus. Et Paulus apostolus loquitur, si quis tamen ad Hebraeos Epistolam suscipi : Accessit ad Sion montem et civitatem Dei viventis, Jerusalem caelestem, et milia angelorum (*Hebr.* xii, 22). Vel certe mons sanctus Dei, paradisus (ut diximus) intelligendus est. Ambulavit quoque in medio ignitorum lapidum, de quibus scriptum est : Qui facit angelos suos spiritus, et ministros suos ignem urentem (*Ps.* ciii, 4). Et non solum Deus qui vocatur ignis consumens, fenum, ligna, stipulamque consumat (*Deut.* iv) : sed et angeli qui vocantur igniti lapides, spiritusque ferventes. Unde et Dominus : Ignem, inquit, veni mittere super terram, et quam volo ut ardeat (*Luc.* xii). Quodque sequitur : Perfectus in vis tuis a die conditionis tuae (pro quo posuere LXX : Fuisi immaculatus in diebus tuis, a die qua conditus es), donec inventa est iniquitas in te, ostendit omnem creaturam bonam a Deo conditam, et perfectam habuisse virtutem, et per hoc principem quoque Tyri fuisse immaculatam, ad deinceps macula non naturae sit, sed voluntatis. Donec inventa est iniquitas in te. Inventa a Deo, que in thesauris pectoris tui per superbiam et abusionem potestatis quam acceperas, tenebatur inclusa. In multitudine quoque negotiationis ejus repleta sunt interiora illius, sive cellaria, iniquitate. Dum enim multa conquirat, et non est contentus scientia quam acceperat, nec potestate qui praepositus erat, replevit cellaria, et interiora pectoris sui : ut saturatus, et incarsatus calcitraret contra Creatorem suum. Manducavit enim Jacob, et saturatus est, et recalcitravit dilectus, incarsatus et impingualus, et dilat-

cutio sit.

(c) In Vatic. ms., porro quod dicitur.

tus, et dereliquit Deum qui fecerat eum (*Deut.* xxxii, 15). Et de corde procedunt cogitationes pessimae (*Math.* xv, 19) : propter quas dicitur Deus : Peccasti, et eeci te de monte Dei, sive vulneratus es a monte Dei, quod legentes, timere compellimur. Si enim Cherub extensus et protegens, positus in monte sancto Dei, et in medio 336 ignitorum lapidum perfectus, et immaculatus, propter multitudinem negotiationis replevit interiora sua iniquitate, et peccavit, et ejectus est de monte Dei, hoc est, de habitatione paradisi, sive vulneratus a monte Dei, qui perspicione Christi intelligitur, aut certe in monte Dei constitutus et habitans, a semetipso vulneratus est, et conscientiam compunctus malo, dum se intelligit habitatione moris indignum : quid de nobis aestimandum est ? Propter quod dicitur ei : Et perdidisti te, Cherub, protegens de medio lapidum ignitorum : ut nequaquam inter ignitos lapides consisteres, sed perires. O ipse Cherub, sive Cherubim (a) qui te protegebat, eduxi te de medio lapidum ignitorum : juxta illud quod et de Adam scriptum est : Ejecit Adam, et constituit eum (A. Cherubim) contra paradisum deliciarum (*Genes.* iii, 24). Causasque reddit, cur eductus sit, ut de monte sancto Dei, de quo crebro diximus. Et Paulus apostolus loquitur, si quis tamen ad Hebraeos Epistolam suscipi : Accessit ad Sion montem et civitatem Dei viventis, Jerusalem caelestem, et milia angelorum (*Hebr.* xii, 22). Vel certe mons sanctus Dei, paradisus (ut diximus) intelligendus est. Ambulavit quoque in medio ignitorum lapidum, de quibus scriptum est : Qui facit angelos suos spiritus, et ministros suos ignem urentem (*Ps.* ciii, 4). Et non solum Deus qui vocatur ignis consumens, fenum, ligna, stipulamque consumat (*Deut.* iv) : sed et angeli qui vocantur igniti lapides, spiritusque ferventes. Unde et Dominus : Ignem, inquit, veni mittere super terram, et quam volo ut ardeat (*Luc.* xii). Quodque sequitur : Perfectus in vis tuis a die conditionis tuae (pro quo posuere LXX : Fuisi immaculatus in diebus tuis, a die qua conditus es), donec inventa est iniquitas in te, ostendit omnem creaturam bonam a Deo conditam, et perfectam habuisse virtutem, et per hoc principem quoque Tyri fuisse immaculatam, ad deinceps macula non naturae sit, sed voluntatis. Donec inventa est iniquitas in te. Inventa a Deo, que in thesauris pectoris tui per superbiam et abusionem potestatis quam acceperas, tenebatur inclusa. In multitudine quoque negotiationis ejus repleta sunt interiora illius, sive cellaria, iniquitate. Dum enim multa con-

(a) Rescribit Victorius qui protegebas, arcem enim et propitiatorium Cherubim protegebant.

(b) Idem mavult devorabit : cum tamen in Graeco sit in instanti $\dot{\alpha}\dot{\nu}\epsilon\tau\alpha$, devoravit.

(c) Penes Itabanum : Prodest quoque omnia mala

A scriptum est : Omnes adulterantes quasi cibum corda eorum (*Osce*) De quo igne loquitur et Isaias : Ambulate in lumine ignis vestri, et in flamma quam succendistis (*Isai.* i, 1), ut foras egrediens, devoret possidentem, juxta illud quod in eodem Isaiam scriptum est : (b) *Devorabit scilicet fenum materiam* (*Isai.* v). In die illa extinguuntur montes, et colles, et saltus, et devorabit ab aënis usque ad carnes. Hunc ignem qui alienus appellatur, Nadab et Abiu ad altare Domini obtulerant, et idecirco divino igne consumpti sunt (*Levit.* x). Unde et Moyses ait : Hoc est verbum quod dixit Dominus : In his, qui appropinquant mihi sanctificabor. Sanctificatio autem Dei est poena peccantium. Post haec dicitur : Et dabo te in cinerem, ut omnia quae superaedificasti, mala conscientiae tuae ignis absumat. Qui cum debueras quiescere in sabbato, et nequaquam opus facere servile, signa in sabbato collegisti : ut haberet quod in peccato tuo devoraret incendium. (c) Perdet quoque omnia mala opera, convertens in cinerem, ut ignis noxius penitus extinguatur, ut omnes conspiciant et obstupescant perisse regem Tyrium, et nihil factum esse, non in vultu saeculis, sed in uno, vel certe in perpetuum, ut impletur illud quod scriptum est : Non parcum tibi, et non miseror. Solent Hebraei inter ceteras fabulas suas et genealogias atque terminabiles questiones, haec contra Hiram regem Tyri dicta intelligere, cum a Salomone usque ad Ezechielem anti sint plurimi, quos eo tempore homines non vixisse perspicuum est : et sic pronuntiare, quasi per ignem prophetam ad eum loquatur : Numquid tu es signaculum similitudinis Dei, plenus sapientia, et perfectus decore : tu cunctis ornatus lapidibus, tu Cherub, vel creatus cum Cherub : cum contrario peccaveris, et in cinerem dissolvendus sis ? Adduntque fabulae suae miraculum, ut 338 contra Scripturam, immo sine Scripturae auctoritate, dicant, Hiram mille vixisse annis. Verum haec quam violenta sit interpretatio, absque nostro judicio prudens lector interpretatio.

(Vers. 20 seq.) Et factus est sermo Domini ad me, dicens : Fili hominis, pone (sive obfirmo) faciem tuam contra Sidonem, et prophetabis de ea, et dices : Haec dicit Dominus Deus : Ecco ego ad te, Sidon, (d) et glorificabor in te (sive in medio tui) : et scient quia ego Dominus, cum fecero in ea (sive in te) iudicia, et sanctificatus fuero in te (sive in ea). Et immittam in eam (sive in te) pestilentiam, et sanguinem in plateis ejus (sive tuis) : et corruiet interfecit (sive vulnerati) in medio ejus in gladio (sive in gladiis) per circuitum, et scient quia ego Dominus. Et non erit ultra domus Israel offensivum amaritudinis, et spina dolorem inferens undique per circuitum eorum qui adversantur eis (sive qui fecerint contumeliam) : et scient quia ego

opera converti in cinerem, etc.

(d) Victorius glorificabor in medio tui in te) et scient, etc. Et mox, sanctificatus fuero in ea (sive in te). Nam in te LXX interpretatio est, $\dot{\epsilon}\nu$ σοι, eamque adeo Hieronymiane subjicit.

Dominus Deus: Hæc dicit Dominus Deus: Quando congregaverò domum Israel, de populis (sive de gentibus), in quibus dispersi sunt, sanctificabo in eis coram gentibus. Et habitabunt in terra sua, quam dedi servo meo Jacob, et habitabunt in ea securi (sive in spe): edificabunt domos, et plantabunt vineas, et habitabunt confidenter (sive in spe) cum fecero iudicia in omnibus qui adversantur (Vulg. addit eis) per circuitum (sive fecerint eis contumeliam): et scient quia ego Dominus Deus eorum. Quodque sequitur juxta LXX: Et tu Deus patrum eorum, in Hebraico non habetur. Consequenter autem post Tyrum, sermo fit ad Sidonem; unius enim utraque urbs provincie est. Et in Evangelio Tyrus et Sidon pariter nominantur: Si in Tyro et Sidone factæ essent virtutes quæ factæ sunt [Al. fuerunt] in te (Math. xi, 21). Unde et Chananea, cujus illa a dæmone vexabatur quia egressa est de finibus Tyri et Sidonis, quod postulaverat, impetravit (ibid., 15). Prædicat autem sermo divinus quod a Babylonis, ei ipsa capiendam sit Dominus: credo videtur bona Domini in terra viventium (Ps. xvi, 13). Quam dederat Jacob, qui priorem supplantaverat fratrem, et primitiva ejus meruerat accipere. Et habitabunt in ea securi, sive in spe, et edificabunt domos, plantabuntque vineas, et habitabunt secundo in spe, juxta illud quod legitur in Isai: Qui ablati estis a lacte, qui abstracti ab ubere, tribulationem super tribulationem expectate, et spem super spem (Isa. lx). Edificabunt autem domos, quas et in Evangelio edificat, qui non super arenam, sed super petram fundamenta constituit (Math. vii). De quibus scriptum est: Nisi Dominus edificaverit domum, in vanum laboraverunt qui edificant eam (Ps. cxvii, 1). Et in Exodo, juxta Septuaginta: Quia timebant obstiterunt Dominum, fecerunt sibi domos (Exod. i, 21), et multa hujusmodi. Cum autem fecerit Dominus iudicium contra eos in circuitu: tunc omnis creatura cognoscat quod ipse sit Dominus, cujus vera iudicia sunt, et justificata in semet ipsis.

(Cap. XXIX. — Vers. 1, 2). In anno decimo (sive juxta LXX, duodecimo), in decimo mense (sive juxta Hebraicam, a duodecimo), in prima (sive una) mensis die, factum est verbum Domini ad me, dicens: Fili hominis, pone sive obfirma faciem tuam contra Pharaonem regem Ægypti, et prophetabis de eo, et de Ægypto universa loqueris, et dices: Hæc dicit Dominus Deus. Post Sidonem, quæ et ipsa in Phœnicis littore constituta est, sermo fit ad prophetam decimo anno captivitatis regis Joacim, et duodecimo mense, et una die mensis, ut ponat faciem suam, sive obfirmet contra Pharaonem regem Ægypti, et loquatur de eo, et de universa Ægypto, sive ad omnem Ægyptum: ex alia enim parte Judææ in eodem littore constituta Ægypti provincia est 341 et quæ illi ventura sint, prophetet. Sin autem oportet de numeris aliquid dicere, quem

minatur? Ecce ego ad te ipse veniam, et glorificabor in te, cum te interfecero, et scient omnes qui vixerint, quod ego sum Dominus, cum tibi reddidero quæ mereris: mittamque pestilentiam, et sanguinem in plateas tuas. Recteque plateæ dicuntur Sidonis: Lata enim et spatiosa via est quæ ducit ad mortem (Math. vii). Et corruent interfecti qui male steterant, gladio per circuitum: illo gladio quem venit Dominus mittere super terram, ut male junctæ dissociet, et sciunt qui remanserint, quod ipse sit Dominus. Cumque 340 illi cessaverint, nequaquam ultra erit offendiculum amaritudinis, et spina doloris compungens et vulnerans populum Dei. Omnia autem hæc dicuntur contra adversarias potestates, quod in extremo tempore delectant, et sit eterna securitas, quando congregaverit Dominus domum Israel, eos qui sensu cernunt Deum: et sanctificatus fuerit in eis, et complebitur illud quod scriptum est: Sancti estote, quoniam ego sanctus sum (Levit. xix, 2). Et habitaverint in terra sua, de qua et alibi legitur: Credo videtur bona Domini in terra viventium (Ps. xvi, 13). Quam dederat Jacob, qui priorem supplantaverat fratrem, et primitiva ejus meruerat accipere. Et habitabunt in ea securi, sive in spe, et edificabunt domos, plantabuntque vineas, et habitabunt secundo in spe, juxta illud quod legitur in Isai: Qui ablati estis a lacte, qui abstracti ab ubere, tribulationem super tribulationem expectate, et spem super spem (Isa. lx). Edificabunt autem domos, quas et in Evangelio edificat, qui non super arenam, sed super petram fundamenta constituit (Math. vii). De quibus scriptum est: Nisi Dominus edificaverit domum, in vanum laboraverunt qui edificant eam (Ps. cxvii, 1). Et in Exodo, juxta Septuaginta: Quia timebant obstiterunt Dominum, fecerunt sibi domos (Exod. i, 21), et multa hujusmodi. Cum autem fecerit Dominus iudicium contra eos in circuitu: tunc omnis creatura cognoscat quod ipse sit Dominus, cujus vera iudicia sunt, et justificata in semet ipsis.

(Cap. XXIX. — Vers. 1, 2). In anno decimo (sive juxta LXX, duodecimo), in decimo mense (sive juxta Hebraicam, a duodecimo), in prima (sive una) mensis die, factum est verbum Domini ad me, dicens: Fili hominis, pone sive obfirma faciem tuam contra Pharaonem regem Ægypti, et prophetabis de eo, et de Ægypto universa loqueris, et dices: Hæc dicit Dominus Deus. Post Sidonem, quæ et ipsa in Phœnicis littore constituta est, sermo fit ad prophetam decimo anno captivitatis regis Joacim, et duodecimo mense, et una die mensis, ut ponat faciem suam, sive obfirmet contra Pharaonem regem Ægypti, et loquatur de eo, et de universa Ægypto, sive ad omnem Ægyptum: ex alia enim parte Judææ in eodem littore constituta Ægypti provincia est 341 et quæ illi ventura sint, prophetet. Sin autem oportet de numeris aliquid dicere, quem

(a) Hebraeus, בעשרו בשנים עשר לחדש, in decimo, in duodecima die mensis. Confer comment., infra, cap. 30.

leum habeat inter decem dies una: unde et in principio Genesios non est dictum: Factum est vespere et mane dies prima, sed una (Gen. i), ut eandem diem revolvi semper doceat: eundem ordinem inter decem decadas, hoc est, centenarium numerum decimus numerus possidebit, quod ad victimam agnus assumitur, ut immoletur die quartadecima, atque hoc modo usque ad mille et decem millia, et centum millia, et ultra per decadas suas numerorum ordo procedit. Post decimum autem annum, mensis duodecimus ponitur, ut perfectus duodecim apostolorum ac prophetarum (qui in uno volumine continentur) numerus demonstraretur. Porro juxta LXX, decimus mensis qui Hebraice appellatur זְבִיחַ (זִבְחָה), et apud Ægyptios זְבִיחָה, apud Romanos Januarius dicitur, eo quod apud illos anni sit janua anni caloro sublato hiberai frigris continet principatum. Hoc de numeris dixisse sufficiat. Ceterum illud vel maxime requirendum est, utrum ipse sit Pharo qui in Exodo, et Isai, et Jeremia, et Ezechiel, multisque aliis in locis, ut in Cantico Cantorum nominatur: Equitavi meo in curribus Pharaonis assimilavi te proxima mea (Cant. i): an alius atque alius? Videturque mihi non esse unus, sed apud Ægyptios hoc vocabulo demonstrari regiam dignitatem, sicut apud Romanos, cæsares et augusti reges eorum appellantur a primo Caio Cæsare, et secundo adoptivo ejus Octaviano, qui postea Augustus est nominatus: et apud Syros, Antiochi, apud Persas, Arsacidae, apud Philistiim, Abimelech, et post Alexandrum in Ægypto Ptolemæi usque ad Cleopatram, qua victa apud Actium, Ægyptus Romana est facta provincia. Ergo in presentiarum loco ad verum unumquemlibet regem Ægypti sermo fit Domini, qui interpretatur מְשַׁרְפֵּי מַצְרַיִם, interfector videlicet et lacerator, et gladio cuncta concidens et dividens. Quod juxta mysticos intellectus referendum est ad eam potestatem, cui subjecta est Ægyptus. Nunquam enim homo auderet dicere: mea sunt 342 flumina, et ego feci illa, nec draco appelleretur magnus, et sedens in medio fluminum eorum: Ægyptus autem Hebraice appellatur מִצְרַיִם (מצרים), et in linguam nostram vertitur ἑβραϊστῆς, coangustus videlicet et tribulans eos, qui sibi subditi sunt: et non dimittens oculos ad caelum levare sed juxta Evangelium et exemplum mulieris illius, quam decem et octo annis diabolus incurverat, semper ad terræ demergens (Luc. xiii). Videamus igitur quæ sit comminatio contra Pharaonem et omnem Ægyptum.

(Vers. 3 seq.) Ego ego ad te, Pharo rex Ægypti, draco magne, qui cubas (sive sedes) in medio fluminum tuorum, et dices: Meus est fluvius, et ego feci memetipsum (sive eos). Et ponam frenum (sive laqueum) in maxillis tuis, et agglutinabo pisces fluminum

(a) Victor. In deserto (sive velociter) et omnes pisces, etc.; ex eo scilicet quod velociter זָרָה LXX versio sit, qui reddiderunt, זָרָה. In deserto vero Hieronymi ex Hebr. והבדירה, hæcque adeo illi

thorum squamis (sive pennis) tuis, et extraham te de medio fluminum tuorum: et universi pisces tui, squamis tuis adhererunt. Et projiciam (sive deponam) (a) te velociter (sive in deserto): et omnes pisces fluminis tui, super faciem terræ (sive campi tui) cades. Nec colligeris, neque congregaberis: bestis terræ et volatilibus caeli dedi te ad decurandum. Et scient omnes habitatores Ægypti, quia ego sum Dominus: pro eo quod factus es (sive fuisti) baculus (sive virga arundinem) domus Israel, quando apprehenderunt (sive apprehendit) te manu sua [Vulg. tacet sua], et contractus es, et lacerasti omnem humerum eorum, et iniventibus eis super te, comminatus est et dissolutus (sive confregisti) omnes renes eorum. Studio brevitate editionem utramque miscuimus, ubi non multum inter se discrepant. Alioquin ubi magna diversitas est, utramque proponimus. Dicit autem contra Pharaonem principem Ægypti, et sub figura ejus magnam loquitur potestatem, cui Ægyptus tradita est ad regendum, et nihilominus superbit contra Creatorem suum, sibi dominationem terræ vendicans, et se colendum Ægyptii gentibus tradens. Loquiturque juxta situm provincie, quasi ad regem, quod in Nili inundatione confidat, et pluvias de caelo non magnopere desideret, autoremque sui seipsam putet. Vel fluvios, hoc est, ποταμούς, et rivus Nili a se factos jacitet. 343 Non, inquit, Angelum mittam sed, o draco magne, qui cubas et resides in medio fluminum tuorum, ipse ad te veniam puniendum. Ausus es enim dicere: Meus est Nilus fluvius, et ego mei conditor sum: vel, ipse feci flumen, quo omnis Ægyptus irrigatur. Cumque venero, ponam frenum in maxillis tuis: sive constringam laqueis os tuum, quo magnifice loquebaris, et omnes socios ac duces tuos, quos pisces vocat, adherere faciam pennis, vel squamis tuis, ut extractus e flumine, projiciaris, sive deponaris. Numium enim te extulor in deserto. Et cades super faciem campi, vel terræ tuæ, eo quod Ægyptus campestris provincia sit. Nec colligeret cadaver tuum, nec congregaberis, id est, nequaquam sepeliris, sed bestiiis et volatilibus caeli dabo te devorandum, ut cum hæc viderint in te (b) mea iudicia perpetrata habitatores Ægypti, cognoscat quod ipse sit Dominus. Hæc autem tibi evenient, quoniam populum meum Israel tuo auxilio decepisti, ut nequaquam in Deo creatore suo, sed in te confiderent. Fuisti eis baculus arundineus juxta Isaiam (Isai. xxx), vel virga vacua, et calamus fragillissimus, cui ininertes cassum deprehendere presidium, ita ut incumbentibus illis frangereris, et lacerares humerum, et manum qua tenebaris, et dum in te securis tuæ, comminuerentur omnes lumbi eorum cadentium in terram, et pro auxilio accipientium vulnera. Hæc autem per metaphoram dicuntur quasi ad regem Ægypti, eo quod et ipsa provincia

preponenda. Eadem ratione mox legit: Pro eo quod fuisti (sive factus es) baculus arundineus (sive virga arundineus) domus, etc.

(b) Apud Raban., meo iudicio perpetrata.

nequaquam adversaria fuerit Israeli, sed dum magna promittit, a Dei eos auxilio separare. Draconem autem iuxta anagogen, contrariam potestatem sepe legitimus. Unde et Pharaon dicitur *δυναστεύων*, quod a Deo separaret atque sejungat, et Ægyptus, id est *MESSAIM* (מֵסַיִם), in *tribulantes* et *affligentes* vertitur, eos videlicet quos sibi potuerit subiugare. Iste draco est prævaricator, de quo Job plenissime loquitur (Job. xl, 4). Et in Psalmis scriptum est: *Tu confregisti capita draconis, dedisti eum in escam populi Æthiopum* (Ps. lxxiii, 14). Et draco magnus ad comparationem minorum draconum dicitur, de quibus canitur in psalmo: *Tu confregisti capita draconum in aquis* (Ibid.). Et in alio loco: **344** *Hoc mare magnum et spatiosum manibus. Illic reptilia quorum non est numerus: animalia pusilla cum magnis, illic naves pertransibunt: Draco iste quem formasti ad illudendum ei* (Ibid., cii, 25 seqq.). De quo et in alio loco dicitur: *Ipsè est rex omnium qui in aquis sunt, et principium figuratiōnis Domini, qui factus est, ut illuderetur ab Angelis ejus* (Job. xli, 24, sac. LXX). Sedet autem, sive cubat, in medio fluminum suorum, non unius fluminis, sed multorum, quæ in diversis hæresibus accipimus, per quas fluxit in Ægyptum sæculi istius, et irrigavit animas seductorum, non pluvius de celo venientibus, sed de terra aquis turbidus, quas bibere non prohibet Jeremias dicens: *Quid tibi et vis Ægypti, ut bibas aquam Geon* (Jerem. xi, 18)? Pro quo in Hebraico sion (צִיּוֹן) scriptum est, quod verbum in *aquis turbidas* transferatur atque *canosus*. Ut autem intelligamus quæ sint Ægyptii draconis flumina, ex contrariis scire poterimus. Dominus loquitur de fluminibus suis: *Qui credit in me, flumina de ventre ejus fluent aquæ vivæ* (Joan. vii, 37). Et ad Samaritanam: *Qui biberit de aqua quam ego dælero ei, non sitiet in æternum: sed fiet in eo fons aquæ salientis in vitam æternam* (Ib. iv, 13, 14). Ista sunt flumina de celo venientia, de quibus David canit: *Fluminis impetus lætificat civitatem Dei* (Ps. xlv, 4): hæud dubium quin Ecclesiam significet. Consideremus ergo quæ draconis pœna, quodve supplicium sit. Sequitur: *Et ponam frenum, vel laqueum in maxillis tuis*. Cui simile est illud Job: *Adducet autem draconem in hamo, et pones capistrum circa naves ejus. Confidit quod introcat Jordanis in os ejus: in oculo suo suscipiet illum. Perforabit autem naves ejus armilla, et labia illius* (Job. xl, 49). Ponit autem Dominus in maxillis draconis istius frenum, et perforat labia ejus atque constringit armilla circulo, quando per Ecclesiasticos viros, qui in Scripturis sanctis eruditum sunt, imponit et silentium, et universa perversitates dogmata dissolvuntur. Agglutinatque pisces fluminum ejus pennis ipsis, vel squamis, quibus hæretici per superbiam ad alta festinant, ut et ipsi vincti cum dracone, unum eum corpus efficiant, et copulentur ei vel in erroris consortio, vel in pœnæ similitudine: quomodo qui adhæret Domino, unus spiritus est (I Cor. vi, 17). Neque vero unum

345 hælet flumen draco Ægyptius, sed multa flumina, quibus irrigat Ægyptum humilem atque dejectam nihil in se habentem montium: nec aquas Siloæ quæ vadunt cum silentio, sed turbidas et canosas (Isa. viii). Unde et extrahit eum Dominus de medio fluminum suorum, ut nequaquam eis incubet, nec sedeat in eis: et omnes pisces squamis illius adhæreant, pro qualitate vitiorum per totum corpus draconis, vel capiti, vel ventri, vel caudæ, et extremis partibus adherentes: ut extracto dracone, pisces quoque, qui adhærent ei, pariter extrahantur. Et: *Projiciam te, inquit, in desertum, ut nequaquam reperias quos decipias*. Vel certe deponam te de culmine superbiam tuæ, et deponam velociter, juxta illud Apostoli: *Deus autem pacis conterat Satanam sub pedibus vestris velociter* (Rom. xvi, 20); ut dracone conrito atque deposito, pisces quoque fluminis illius deponantur, et cadat auctor criminum, qui prius stare se arbitrabatur, et in toto orbe discurrere. Cadat autem super faciem terræ suæ, ad quam de celo præcipitatum est, ut nequaquam ultra in hæreticorum Ecclesiis colligatur, neque congregetur, sive sepeliatur in his qui crediderint ei, cum ab eo fuerint liberati, sed et de eum ad devorandum bestiis terræ, et volatilibus caeli. Bestiis, de quibus scriptum est: *Ne tradas bestiis animam confidentem tibi* (Ps. lxxiii, 19). Et volatilibus caeli, quæ juxta viam sementem comedunt, et a salvatore interpretantur esse diaboli (Math. xiii). Non solum enim princeps malitiæ, sed et discipuli ejus, diaboli nominantur, juxta illud quod de Juda dicitur: *Nonne ego vos duodecim elegi, et unus de vobis diabolus est* (Joan. vi, 71)? Cæli autem vocantur volatilia, quia sibi sublimia repromittunt, ut postquam draco cum piscibus suis depositus fuerit atque projectus, et traditus ad devorandum bestiis terræ, quæ nihil in se habent mansuetudinis, et his qui circumferuntur omni veno doctrinæ (Ephes. iv), tunc intelligant omnes habitatores istius sæculi, quod ipse sit Dominus. Omnis autem causa pœnarium est, quod frustra domui Israel promisit auxilium, et fuit ei virga, vel baculus arundineus, vacuus et inanis, nihilque in se habens plenitudinis, quia non poterat dicere: *Nos autem omnes de plenitudine ejus accepimus* (Joan. i, 16) cum Scriptura præceperit: **346** *Non apparebis in conspectu Domini Dei tui vacuus, aut inanis* (Exod. xxxii, 15). Quod autem non debeamus ab Ægypto auxilium postulare, et alibi Scriptura testatur: *Væ eis qui descendunt in Ægyptum ad auxilium* (Isa. xxxi, 4). De istiusmodi baculo arundineo et *Rabsaces* frustra exprobrat Ezechiel regi Judæ dicens: *Eccè confidis in virga arundinea atque contracta ista, super Ægypto: cui: qui ininiticus fuerit, ingreditur in manum ejus*. Sic est Pharaon rex Ægypti omnibus [Al. et omnes] qui confidunt in eo (Isa. xxxvi, 6). Et ille quidem de justo rege mentiebatur ista commemorans, qui interpretabatur multus poculo, inebriatus enim erat de aureo calice Babylonis, et idcirco qua sua erant,

ingerebat populo Dominum confidenti. Illic vero exprobratur Pharaoni, quod fuerit domui Israel, virga, sive baculus arundineus, vanum eis et fragile et cito comminendum auxilium repromittens. Ut autem scire valeamus, qui sit baculus arundineus, super quo domus Israel confidere non debeat, ex contrario baculo et virga Domini intelligere poterimus, de qua ad Dominum dicitur: *Virga tua et baculus tuus, ipsa me consolata sunt* (Psal. xxii, 4). Hanc virgam habuit et Aaron, quæ dracones Ægyptios devoravit, et quando percussit aggroes Nilii, et Cynipis in tota Ægypto generatæ sunt (Exod. vii, viii). Moyses quoque, juxta LXX, extendit hanc virgam, et levavit in caelum, et Dominus induxit ventum austrum super terram toto illo die et tota nocte, et mane levat ventus, et adduxit locustas super omnem terram Ægyptii. De hac puto virga scribi et in Numerorum libro, quod floruerit, et necesse sive amygdalas germinarit (Num. xvii). Hanc habebat et Apostolus cum dicebat: *Quid vultis, in virga veniam ad vos* (I Cor. iv, 21)? Et qui Pascha celebrabat, baculos tenebant manibus, sine quibus imbecillitate: humani corporis sustentantibus, carnes agni comedere non poterant. Hæc est virga de radice Jesse, super quam septem spiritus requieverunt. Sed non talis Pharaon, nec baculus Ægypti et virga arundinea quæ decipit apprehendentes se, et laecat humeros eorum, id est, fortitudinem. Et quicumque super eam fuerit inmixtus, dissolvitur lumbi ejus et stare non potest: nec accinctus renibus Pascha celebrare. Quod his congruit, quorum scrutatur corda et renes Deus.

(a) Victor., in *solitudinem*, ad Hebr. Vulgat. edit. ipsique Hieronymum in commentario.
(b) Alibi, *μαργαρίται*. Et forte, inquit Drusus, Hiero-

mun. Et non elevabitur ultra super nationes, et timentur gentibus (sive ne plures sint inter gentes). Neque erunt ultra domui Israel in confidentia (sive in spe) docentes iniquitatem, ut fugiant, et sequantur eos (sive reducant eos in memoriam iniquitatis ut sequantur illos) et scient quia ego sum Dominus Deus. Junge prioribus quæ sequuntur. Quia fuisse baculus arundineus domui Israel, et non solum contractus esse in manu ejus, sed juxta Isaiam (Isai. xxxvii), perforasti manum ejus, et non lacerasti humerum, et ipse comminulus es, et ininitium super te dissolvisti lumbos: idcirco ego inducam super te hostium gladium, et cum hominibus jumenta vastabo, et redigetur terra Ægypti in solitudines, et secundo scient Ægyptii quod ego sum Dominus. Nec hoc ero sine contentus; sed quia in tantam prorupit blasphemiam, ut suos esse diceret fluvios, et omnem abundantiam Ægypti: ideo et ipsum auferam **348** qui se dixerat Creatorem, et flumina quæ a se creata jactaverat, et redigam terram Ægypti in longissimam solitudinem, et gladio dissipatam, a turri Syene usque ad terminos Æthiopiæ. Pro turri quæ Hebraice MAGDAL (מַגְדָּל) dicitur, LXX loci nomen posuerunt, ut (b) *Μαργαρίτων* scribent. Turris autem Syene usque hodie permanet, castrum ditiori Romanæ locutione, ubi sunt Nilii cataractæ, et usque ad quodlibet de nostro mari Nisus navigabilis est. Totam igitur Ægyptum dicit esse depopulandam usque ad terminos Æthiopiæ, quibus extrema Ægypti regio jungitur, ita ut pes hominis in Ægypto non pertranscat, nec jumenta reperiantur in ea, et non habitetur per quadraginta annos. Parcitur enim Ægyptis, et quia hospites quondam fuere Israel, breviar temporis condemnatione est. Tyrus sabbatizavit sabbata sua per annos septuaginta, et sic in antiquum stylum restituta est. Captivitas quoque Judææ, templique subversio, usque ad Cyrum regem Persarum septuaginta complevit annos. *Patentes enim poterunt tormenta patientur* (Sap. vi, 7). Quod autem dicit: *Dabo terram Ægypti desertam in medio terrarum desertarum*, Palestinos significat, Idumæos et Moabitas, omnesque alias regiones, adversum quas supra Propheta vaticinium est. Tunc disperget, et disseminabit Ægyptios in nationes, et ventilabit eos in terras. Et quia clemens et miserator est Dominus, patiens, et multarum miserationum, post quadraginta annos Ægypti restitutum est, et reducet in antiquum solum universa captivitas, et collocabit in urbe metropoli, quæ appellatur Phatures, ubi orta est, et unde profecta est: ita dumtaxat ut pro utilitate sua amittat antiquam superbiam, et sit in regnum humile, immo humillima omnium nationum: ut non elevetur ultra gentes, nec in eas habeat imperium; sed reducta in paucitatem, nequaquam decipiat domum Israel sui confidentia, nec doceat eos ini-

nymus scripsit *magdol*, pro *magdal*. Nam et hæc vox appellative sumitur pro turri.

Deus: Et corruent fulcipientes Ægyptum, et destruetur superbia imperii ejus, a turre Syenes (Al. Soenes) gladio cadent in ea, ait Dominus (a) exercituum. Et dissipabuntur in medio terrarum desolataram, et urbes ejus in medio civitatum desolarum erunt. Et scient quoniam ego Dominus, cum dedero ignem in Ægypto, et atritri fuerint omnes auxiliatores ejus. In die illa egredientur nuntii a facie mea in tribubus ad contendum Æthiopiæ confidentiam, et erit pavor in ei in die Ægypti, quia absque dubio veniet. Hæc dicit Dominus Deus: Et cessare faciam multitudinem Ægypti in manu Nabuchonosor regis Babilonis: ipse et populus ejus cum eo fortissimi gentium adducuntur ad disperdendam terram, Et evaginabunt gladios suos super Ægyptum, et implebunt terram interfecit. Et faciam alveos fluminum aridos, et tradam terram in manu pessimorum, et dissipabo terram et plenitudinem ejus in manu altiorum: Ego dominus locutus sum. Hæc dicit Dominus Deus: Et disperdam simulacra, et cessare faciam idola de Memphis, et dux (b) in terra Ægypti non erit amplius, et dabo terrorem in terra Ægypti. Et disperdam terram Phatures et dabo ignem in Taphnis, et faciam judicia in Alexandria, et effundam indignationem meam super Pelusium robur Ægypti et interficiam multitudinem Alexandria, et dabo ignem in Ægypto. Quasi parturiens dolebit Pelusium, et Alexandria erit dissipata, et in Memphis angustia quotidiana. Juvenes Heliopoles et Bubasti (Al. Bugasti) gladio cadent, et ipsæ captivæ ducentur. Et in Taphnis nigrescet dies, cum contrivero ibi sceptrum Ægypti, et defecerit in ea superbia potentie ejus: Ipsam Ægypti non operiet, filie autem ejus in captivitatem ducentur. Et faciam judicia in Ægypto, et scient quia ego Dominus. LXX: Et factus est sermo Domini ad me, dicens: Fili hominis, vaticinare, et die: Hæc dicit Adonai Dominus: O o dies: quoniam juxta est dies. et juxta via Domini: dies nubis, finis gentium erit. Et veniet gladius super Ægyptos, et erit conturbatio in Æthiopia. Et cadent vulnerati in Ægypto, et auferent multitudinem ejus, et concidentur fundamenta illius. Persæ, et Cretenses, et Lydi, et Libyes et omnes commixti, et de filiis Testamenti mei gladio cadent. Hæc dicit Adonai Dominus. Et concident sustentacula Ægypti, et descendent contumelia fortitudinis ejus a Magdalo usque ad Syenem gladio cadent in ea dicit Adonai Dominus. Et desolabitur in medio regionum desolataram et civitates ejus in medio urbium desolarum erunt, et scient quoniam ego sum Dominus, quando dederò ignem super Ægyptum, et contritri fuerint omnes qui auxiliaverunt. In die illa egredientur nuntii a facie mea, festinantes disperdere Æthiopiæ spem, et erit conturbatio in eis die Ægypti, quia

(a) Victor. Deus. pro exercituum legit, ex Hebræo, דמי ירוה, Ipsa autem Hieronymi versio utrumque præfert Deus exercituum.

(b) Idem, de terra ex Hebr., בוארץ, consentiantio Græco ἐξ γῆς, et Vulgata.

(c) Sunt qui ipsum hic falli Hieronymum putent cum vocem Chub dicit a Symmacho versam in Ara

æce veniet. Hæc dicit Dominus Deus. Et disperdam multitudinem Ægyptiorum per manum Nabuchonosor regis Babilonis ipsius, et populi ejus cum eo, pestilentes qui d's gentibus missi sunt ad perdendam terram. Et evaginabunt omnes gladios suos super Ægyptum, et replebitur terra vulneratorum. Et dabo fluvios eorum desertos, et tradam terram in manu pessimorum, et disperdam terram, et plenitudinem ejus in manibus alienigenarum: ego Dominus locutus sum. Quia hæc dicit Dominus Deus: Et perdam abominabiles, et defecere faciam optimales de Memphis, et principes de terra Ægypti, et non erunt ultra. Et dabo terrorem in terra Ægypti, et disperdam terram Phatures, et dabo ignem super Taphnim, et faciam ultionem in Diospoli, et effundam furorem meum super Sain, robur Ægypti, et disperdam multitudinem Memphens. Et dabo ignem super Ægyptum, et conturbatio conturbabitur Sais, et in Diospoli erit scissura, et diffundentur aquæ. Juvenes Heliopoles et Bubasti gladio cadent, et mulieres captivæ ducentur, et in Taphnis tenebretes dies, quando 356 contrivero ibi sceptrum Ægypti et peribit ibi contumelia fortitudinis ejus, et ipsam nubes operiet, et filie ejus ducentur, et faciam judicia in Ægypto et scient quoniam ego sum Dominus. Post vicesimum et septimum annum capiti vitatis regis Joacim, revertitur ad presens tempus quando contra Ægyptum coperat propheta, id est ad annum decimum, et decimum mansum, undecima mensis die, et dicit sibi preceptum a Domino, ut loquatur ad omnes nationes, et cum omnibus specialiter ad Ægyptum. Quæ sunt ergo que loquitur i
Ulutale, væ, væ diei, quia juxta est dies, et appropinquat dies Domini: non claro solo rutilans, sed opera nubibus, et Babiloniam afferens tempestatem. Cumque coperit gladius vastare Ægyptum, pavor erit in Æthiopia, quæ vicina est Ægypto, ne ad se usque Babilonius mucro perveniat. Cadent enim in Ægypto vulnerati, et auferetur multitudo illius, et usque ad fundamenta omnia destruentur: ita ut si quis in Ægypto reperiat de Æthiopia, et Libya, et Lydia, et in commune de variis populis et Chub, quod (c) Symmachus vertit in Arabiam, et de filiis terræ foederis, hoc est, de populo Judeorum, cum illis gladio cadat. Pro quibus gentibus LXX posuerunt Persæ, et Cretenses, et Lydi, et Libyes, et omnes commixti, et filii Testamenti mei gladio cum ipsa cadent. Et ut sciremus has omnes gentes fuisse in auxilio Ægypti, sequens sermo demonstrat: Et corruent fulcipientes Ægyptum, sive sustentacula Ægypti, id est, socii, et omnis superbia imperii, sive contumelia fortitudinis illius destruetur ac deponeatur a turre Syene, quam in extremis finibus Ægypti sitam dixi-

biam cum longe credibilis sit, ejus interpretationem, ואלו ארצות יי ארצות, respicere quo proximo procedentia verba, לכל הערב, que proprie et omne vulgus interpretantur, sed radicem nominis Arabia non spectat. Nililominus et paulo inferius idem repetit Hieron., et Chub, id est, Arabes.

mus, sive Malgado usque ad Syenem, sicut LXX transtulerunt: omnes civitates Ægypti deserte erunt, et cognoscant Dominum, quando ignis Chaldeenorum universa vastaverit, et atritri fuerint universi auxiliatores ejus, et pervenerint nuntii juxta Aquilam et Theodotionem שים (צירי), quos Symmachus transulit, festinantes: nos in trices vertimus; ita enim ab Hebræis accepimus: ut omnis Æthiopia fiducia conlatur, et quando fuerit vicina provincia 357 desolata, pavor teneat proximam. Ut autem sciremus quis esset iste gladius, qui vastaret Ægyptum et terreret Æthiopiam, sequitur manifestus: Et cessare faciam multitudinem Ægypti in manu Nabuchonosor regis Babilonis, qui non solum veniet, sed veniet multis comitatus nationibus, ita ut omnis Ægyptus interfectorum sanguine compleatur, tantaque erit ira Domini, ut siccentur alvei fluminum, hoc est, Nili διούρυσσις, usque ad solum, et in manu pestilentium, sive hominum pessimorum plenitudo Ægypti desoletur. Mea enim verba irrita esse non possunt, illicque proficet indignatio, ut simulacra Ægypti disperdantur, et cessent idola de Memphis, que usque hodie metropolis est superstitionis Ægypti, sive optimates et principes de Memphis, et de terra Ægypti. Tantus autem terror cunctam Ægyptum possidebit, ut terra Phatures omnis pereat, et ignis vastet Taphnis, sive ut Septuaginta transtulerunt, Tanim. Faciamque ait, judicia in Alexandria, que hodie sic vocatur. Ceterum pristinum nomen habet, quod Aquila, Symmachus, et Theodotus, sicut in Hebræo positum est, transtulerunt. Pro quo nescio quid volentes Septuaginta dixerunt Diospolim, quæ Ægypti parva civitas est. Nos autem pro No, Alexandria posuimus, per anticipationem, quæ Græce ἀπόλησις appellatur, juxta illud Virgilianum (Æneid. lib. iv):

Littora ;
Laviniaque venit

non quo eo tempore quando venit Æneas in Latium, Lavinia dicerentur; sed que poeta Lavinia nuncupata sunt, et manifestior locus fieret lectoris intelligentie. Et effundam, inquit, indignationem meam super Sain, quam nos in Pelusium vertimus, et robur appellatur Ægypti, eo quod portum habeat tutissimum, et negotiationes maris ibi vel maxime exerceantur. Unde et poeta Pelusiacam appellat lentem (Virgil. I Georg.), non quod ibi genus hoc leguminis gignatur, sed quod et Thebaida et omni Ægypto per rivum Nili illuc plurimum deferatur. Et interficiam, ait, multitudinem Alexandria, quæ rursum in Hebræo posita est no, pro qua nequaquam Diospolim, ut supra, sed Memphim LXX transtulerunt. Et ut ostendat populosam jam illo tempore fuisse 358 urbem, Perdam, ait, multitudinem no (נא); et dabo ignem, hoc est, regem Babilonis in Ægypto, qui instar ignis cuncta depopuletur. Quasi parturiens dolebit Sain, id est, Pelusium: sive conturbatione turbabitur; et in Alexandria, id est, in No, erit scissura, et diffundentur aquæ pro qua rursum LXX Diospolim

transtulerunt. Moris autem Ægyptiorum est, propter inundationem Nili, excellos aggeres construere ad ripas Nili. Qui si custodum negligentia, vel nimia aquarum magnitudine rupti fuerint, subjacentes campos nequaquam rigant aquæ, sed opprimunt atque populantur. Per quod significantur, sic Chaldeenorum exercitu occupandam Ægyptum, quomodo inundantibus Nili aquis, et super modum crescentibus operiri solet atque corrumpi. Pro inundatione aquarum, et irruptione atque scissura aggerum, in Hebræo positum est: Et erunt in Memphis angustiae quotidianæ, ut unde Nilus dividitur, et ubi Apis templum est, et consulta respondent oracula, ibi quotidiana angustia fiant. Juvenes quoque Heliopoles, quæ Hebraice appellatur אוס (און) [Al. Aven], et Bubasti alterius civitatis, gladio corruent: ita ut ipsæ urbes, hoc est, habitatores, sive mulieres earum deuantur in captivitate, qui sexus injuriæ subjacet. In Taphnis vero quæ est regia civitas, conteretur sceptrum Ægypti, id est, omne regium genus. Cumque potentia ejus, interfectis principibus, defecerit, tunc nigrescet dies, et caligine ac tenebris omnia complebuntur, ita ut ipsa urbs operiatur nube mæroris ac luctus, et filie ejus, id est, oppida reliqua dicantur in captivitate; ut postquam fecero judicia in Ægypto, et me cunctis judicem demonstravero, tunc sciant Ægypti quod ego sum Dominus. Hæc quasi parvulis elementa descripsimus, ut per litteras, syllabas, nomina, verborumque contextum, possint ad lectionem prose vel carminis pervenire. Nunc aggrediamur tropologiam, et latissimum disputationis pelagus, brevi, quasi picture tabula, demonstremus. Sermo Domini qui erat semper in Patre, factus est ad prophetam, et vocat eum nequaquam nomine suo, sed filium hominis. Quod in Scripturis sanctis in bonam partem semper accipitur, dum taxat numero singulari, ut in hoc eodem propheta, 359 et in Daniele, et in Evangelio. Alioquin plurali numero in contrarium legitur; ut est illud: Filii hominum, dentes eorum arma et sagitta: et lingua eorum gladius acutus (Ps. lvi, 5)? Et rursum: Filii hominum usquequo gravi corde (Ps. lv, 3)? Leo enim rugiet et quis non timebit? Dominus locutus est, et quis non prophetabit? (Amos. iii, 8). Ulula, inquit, væ, væ diei quia juxta est dies, et appropinquat, dicit Dominus, dies nubis, tempus sive finis gentium erit. Duplex consummatio est, ant generaliter omnium, quando finis advenit, aut specialiter singulorum, quando tempus mortis insulterit. Juxta autem dicitur, quia aternitati comparatum, omne tempus breve est. Unde et Jacob centum et triginta annos quibus dixerat: pauci, inquit, et pessimi sunt dies mei (Gen. xlvii, 9). Et Psalmista de universi generis humani fragilitate disputans, ait: Dies nostri quasi umbra pertransierunt (Ps. cxliii, 4). Quod repulantes, nec potentia erigemur, nec divitiis incubabimus, nec felicitate lætabimur, cito omnia auferenda noscentes. Pulchreque dies dicitur Domini, quando omnis sæculi conversatio destruetur, et errore sublato, una

raonem anno decimo: rursumque ponit vicesimum A septimum, ut diximus, et nunc undecimum. Ut caetera pretermittam quae in psalorum ordine continentur: quaritur, quomodo tertius psalmus praeparatur his psalmis in quibus mutavit faciem suam David coram Abimelech, et de Doec Idumaeo, et quando inventus est in spelunca, et quinquagesimus penitentiae, in ejus titulo demonstratur, quod introierit ad Bethsabae uxorem Uriae, **365** cum priores sint isti psalmi tertio, in quo fugere notatur a facie filii sui Absalon. Sed in Psalmis facilis responsio est, carmen esse lyricum, et in hujusmodi opere non queri ordinem historiae; sed factorum carmina singulorum. In historia vero illud dicendum est, ea quae de una re diversis sunt dicta temporibus, non debere oratione dividi, sed unius loci narratione concludi. Verbi gratia, ut quae de Aegypto dicta sunt alio atque alio tempore, de lectionis ordine cognoscantur. Cum haec dixerimus, manet nihilominus questio: Cur in hoc eodem loco primum factus sit sermo Domini ad Pharaonem anno undecimo, et postea vicesimo septimo, et deinceps anno decimo, cum utique juxta ordinem, primo decimus, secundo undecimus tertio, vicesimus septimus annus, singulis prophetis deberint praenotari. Ad quod illud possumus respondere: *O profundum divitiarum sapientiae et scientiae Dei, quam inscrutabilia iudicio ejus et investigabiles viae ejus* (Rom. 11, 33). Et in alio loco: *Abyssum et sapientiam quis investigabit* (Ecl. 1, 2, 3). Possimus autem hoc dicere, quod et in Prophetis nequaquam historia ordo servetur, dumtaxat non in omnibus, C illi enim interpretati sunt non *ταρταρῶνα*, (h) sed *ταρταρῶνα*, hoc est, non deposita, sed extensa. Pro quo juxta consuetudinem suam alii interpretes *excelsa* posuerunt.

(a) Vatic., *robur accipi, et fortitudo potest, dicente Scriptura, etc.*

(b) Editi legunt conflictam vocem *ταρταρῶνα*, cum mss.

LIBER DECIMUS.

Vellem, ut ante jam dixi, prophetias contra unam provinciam, aut unum regem, iisdem explanare libris, et nequaquam sensum lectoris dividere. Sed quid faciam longitudini, quae nisi dividatur in partes, modum voluminis egreditur, et infinita congeries, tam dictantis, quam legenti **367-368** molestae est? Itaque post sermonem contra Aegyptum et planctum ejus, regemque Aegypti, de cujus brachio nequaquam obvoluto, neque restituito pristinae saninitati, in ultima parte non libri diximus, transimus ad principium decimi libri contra eundem Pharaonem regem Aegypti, qui comparatur regi Assyrio, et post longissimam prophetiam, lamentatio super eodem assumitur, et deinceps contra omnem Aegyptum. In quibus disserendis, o virgo Christi, Eusto-

quoque et Esther, Samuel et Malachim, Paralipomenon liber et Ezra, juncto sibi pariter Nebemia, praeposteram narrationem nequaquam reperiri. Haec de annorum ordine dixisse sufficiat. Nunc videamus quae contra Pharaonem, **366** sive de Pharaone propheta sit. Brachium ejus confregisse se dicit, et non esse obvolutum neque ligatum, nec sartum intecolis, nec accepisse malagma, juxta illud quod scriptum est: *Non est malagma imponere, nec oleum, nec alligaturas* (Isa. 1, sec. LXX). Quod si factum fuisset, utique recepta fortitudine, posset tenere gladium, et ad bella procedere. Idcirco clemens et misericors Deus rursus comminuit brachium ejus, sive brachia, ut penitus cadat gladius de manu ejus, et in gentes Aegyptus dispergatur, et ventiletur in terras. In brachio autem robor (a) accipe et fortitudinem, dicente Scriptura: *Contere brachium peccatoris et maligni* (Psal. 11, 15). Quod conteritur in adversariis nostris, quando nos persequuntur quidem, sed opprimere nequeunt. Et pro salute servorum Dei adversus Pharaonem rex Babylonis semper surgit, ut potentem opprimat potentior, et malitradatur peioribus, confortante Deo brachia pessimorum, ut sciat qui liberatus esse, quod ipse sit Dominus: profectum autem esse virtutis, scire quod ipse sit Dominus. E contrario possumus dicere: *Filii Ilii, filii pestilentiae, nescientes Deum* (I Reg. 11, 22). Et in bonam partem de regibus qui rectum fecerunt in conspectu Dei scriptum est, quod noverint Dominum. Illud autem quod in LXX dicitur: *Et conteram brachia ejus fortis et disposita*, quod Graece dicitur *ταρταρῶνα*, scriptorum vitio depravatum est. Illi enim interpretati sunt non *ταρταρῶνα*, (h) sed *ταρταρῶνα*, hoc est, non deposita, sed extensa. Pro quo juxta consuetudinem suam alii interpretes *excelsa* posuerunt.

codices hic retineant Latino characterē tetamenā, id est, *porrecta*, a verbo *τείνω* Maarr.

chium, eleva cum Moyses manus ut nostra victoria tuarum orationum fructus sit. Non est enim volentis neque currentis, sed miserentis (Rom. 12, 16). Dei qui loquitur ad prophetam: *Aperi os tuum et adimplebo illud* (Ps. lxxx, 14); prophetia ad Dominum respondente: *Aperit os meum, et attraxi spiritum* (Psal. cxviii, 331); qui ubi vult spirat. Ubi autem spiritus Domini, ibi libertas (Joan. 11, 8; II Cor. 11, 17), qua libertate donavit nos Dominus. Quam frustra se Judei habere iactabant decentes: *Semen Abraham sumus, et nemini servivimus umquam* (Joan. viii, 33), multis vitis peccatisque subjecti, et ignorantes illam sententiam: a quo quis vincitur, ejus et servus est (II Petr., 11, 19).

(Cap. XXXI.) *Et factum est in undecimo anno, tertio mense, una mensis, factum est verbum Domini ad me, dicens: Fili hominis, dic Pharaoni regi Aegypti et populo ejus: Cui similitis factus es in magnitudine tua? Ecce Assur quasi Cedrus* (sive Cyparissus) *in Libano, pulcher ramis et frondibus nemorosus, excelsusque altitudine, et inter condensas frontes* (sive in medio nubium) *elevatum est cacumen ejus. Aquae nutrierunt illum: Abyssus elevavit* (Vulg. exaltavit) *eum: sumina ejus manabant in circuitu radicem ejus, et rivas suos emisit ad universa ligna regionis. Propterea elevata est altitudo ejus super omnia ligna regionis* (sive campi): *et multiplicata sunt arbusta* (sive rami), *et (a) elevati sunt rami ejus* ut aquis multis. *Cumque extendisset umbram suam, in ramis ejus fecerunt nidus omnia volatilia caeli, et sub frondibus ejus genuerunt omnes bestiae saltuum, et sub umbra* [Vulg. umbraculo] *illius habitabat catus gentium, et universarum. Eratque pulcherrimus in magnitudine sua, et in dilatione* (sive multitudine) *arbustorum* (vel ramorum) *suorum: (c) erant enim radices illius juxta aquas. Cedri* (sive Cyparissi) *non fuerant altiores illo in paradiso Dei, et abietes* (sive pinus) *non adaequaverunt summam ejus, et platanus vel abietes non fuerunt eque* (vel similes) *frondibus sive ramis illius. Omne lignum paradisi Dei sive in paradiso Dei non est assimilatum ei et pulchritudini ejus, quoniam speciosam* [Vulg. speciosum] *fecit eam* [Vulg. eum], *et multis condensisque, frondibus, et tenui lata sunt eam omnia ligna voluptatis* (sive deliciarum) *quae erant in paradiso* [Vulg. addit. Dei]. *Propterea haec dicit Dominus Deus: Pro eo quod sublimata* [al. sublimata] *est in altitudinem, et dedit summam suam virentem atque condensam* (sive in medio nubium), *et elevatum est cor ejus in altitudine sua: tradidi eam* (sive eum) *in manu fortissimi* (sive principis) *gentium: faciens faciet ei: (sive et faciam perditionem ejus): juxta impietatem ejus eiecit eam. (d) Et succident eam alieni et crudelissimi nationum* (sive pestilentes gentium), *et proficient eam super montes, et in cunctis convalibus corruent rami ejus, et confringentur arbusta ejus in universis rupibus* (sive campis) *terrae, et recedent de umbraculo ejus omnes* [Vulg. opuli] *terrae, et reliquent eam. In pinna ejus habitaverunt* (sive requie-

(a) Haec verba, et elevati sunt rami, ex Vatic. ms. et Rabano sufficiens post Victorium, qui ad Scripturam dumtaxat testimonium superleverat: Martianeus cum Erasmo pretermisit.

(b) Victor gentium plurimarum, ad Vulgate instar, Hebraeo, ipsaque subnexa Hieronymi expositione assentientibus. Nam universarum proprie est LXX τῶν ἐθνῶν; ἑθνῶν: nisi si Hieronymus utramque posuit lectionem, gentium plurimarum (sive universarum).

(c) Idem ad vulgate rursus atque Hebraei textus fidem, erat enim radix illius juxta aquas multas. Sed et Rabanus consentit in ea quam supplet voce nullas.

(d) Rescribimus post Victorium succident. Manifesto enim, inquit, fadoque errore succedent legobatur antea: nam succident habent Hebr., Graeco, Vulg. et commentarius ipse Hieronymianus.

(e) Victorius Contristatus est, etc. pro contritus, ex

verunt) omnia volatilia caeli, et in ramis ejus fuerunt universae bestiae regionis. Quamobrem non elevabatur in a titudine sua omnia ligna aquarum: neque ponit sublimitatem suam inter nemorosa atque frondosa (sive in nubibus): nec stalunt in sublimitate [Vulg. eorum] sua omnia quae irrigantur aquis: quae omnes traditi sunt in mortem ad terram ultimam, in medio fluminum hominum ad eos qui descendunt in lacum. Haec dicit **369** Dominus Deus: in die quando descendit ad inferos, indixi [Al. induxi] lacum: sive luxit cum abyssus: operui eum abysso, et prohibui flumina ejus et coercui aquas multas. (e) Contritus est (sive contententus) super eum Libanus, et omnia ligna agri concussa sunt (sive defecerunt). A sonitu ruinae ejus commovi (sive commotus sunt) gentes, cum (f) deducerem eum (sive eam) ad infernum cum his qui descendeant (sive descendunt) in lacum; et consolata sunt in terra infirma omnia ligna voluptatis (sive deliciarum), segregata atque proclara in Libano: universaeque irrigantur aquis. Nam et ipsi cum ea (sive cum eo) descendunt (sive descenderunt) ad infernum ad inferos (sive vulneratos) gladio, et brachium (sive semen) vniuersaeque (g) habitantium sub umbraculo ejus, in medio nationum (sive vite suae) perierunt. Cui assimilatus es, o inelyte, atque sublimis inter ligna voluptatis! Ecce deductus es cum lignis voluptatis ad terram ultimam, in medio intricatiorum dormies, cum his qui interfecti sunt gladio. (h) Sic Pharaeo et omnis multitudinis ejus, dicit Dominus Deus. Utramque editionem ex more commisi, ubi tamen plurimum discrepabant, ne duplex propositio augetur librorum magnitudinem. Ea primum sciendum, quod quaecumque dicuntur de rege Assyriorum futuro tempore, in LXX quasi transacta memorantur, et sic vel ad arborem, vel ad principem loquitur Assyriorum, ut tam masculino quam femineo genere de una persona intelligatur, dum et arbor refertur ad Assyrium, et Assyrius in arbore nominatur. Nec de rege Babylonio in praesenti sermone ulla fit mentio; ne videatur contra captivum populum positum [Al. positus] in Chaldaea, dominorum atque regnantium iracundiam provocare, sed dicitur de rege Assyriorum, qui eo jam tempore captus fuerat a Chaldaeis, et omne robor Assyriorum Babylonio subjacebat

Vulgata reponit, atque Hebraeo נאקח, quod aut obtulerunt significat aut contristari. Alterum, quod est contritus, veretur LXX.

(f) Antea erat deducerent. Nos Victorius hic assentitur praeter Scripturam textus, Brianxio miss. codices preferent.

(g) Pro habitantium, Rabanus, et Victorius ad Vulgate exemplar sedebit. Legitur mox (sive in medio vite suae perierunt) ipso verbo perierunt, ut pote τῶν LXX intra lineas recepto, sufficiensque vocibus, in medio, ex eorumdem interpretationibus; nihil enim in Hebraeo est qui verbum Graecum ἀπολόνοτε pertulerunt, respondeat.

(h) Iterum cum Rabano Victorius, ipse est Pharaeo. Cui lectioni subnexa comprimis Hieronymiana expositio suffragatur, ubi S. Pater eum Septuaginta virali propria versione componit.